

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/187/2003

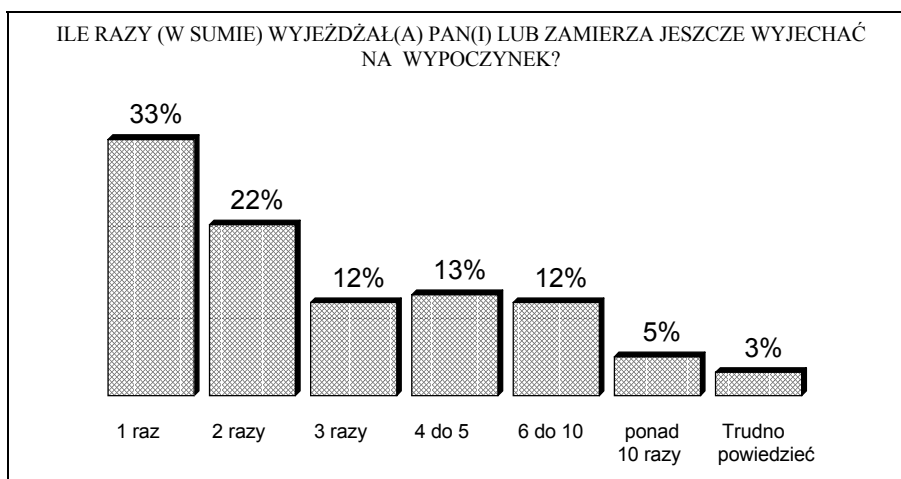
JAK POLACY WYPOCZYWALI W 2003 ROKU?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W roku 2003 poza domem wypoczywał prawie co trzeci Polak (31%), w tym 14% regenerowało siły zarówno w czasie dłuższego, co najmniej tygodniowego, jak i krótszego wyjazdu, 9% było wyłącznie na dłuższym wyjeździe, a 8% - tylko na co najwyżej sześciodniowej eskapadzie. Większość dorosłych (68%) w ogóle nie wyjeżdżała na wypoczynek poza miejsce zamieszkania. Za najważniejszy powód pozostania w domu osoby te uznały brak pieniędzy (71% wskazań).
- Zdecydowana większość wyjeżdżających (71%) wypoczywała wyłącznie w kraju. Co piąty respondent (20%) był zarówno w kraju, jak i za granicą, a co czternasty (7%) tylko za granicą.
- Osoby wyjeżdżające na wypoczynek w kraju najczęściej były u rodziny lub znajomych (48%) oraz kolejno: na wynajętej kwaterze (32%), na wczasach, obozie lub organizowanej wycieczce (18%), pod namiotem lub na wędrownicy (16%) oraz na własnej działce (15%). Za granicę na indywidualny wyjazd turystyczny udało się 15% wyjeżdżających, 9% odwiedziło rodzinę lub znajomych, a 8% skorzystało z wypoczynku zorganizowanego przez biuro podróży.
- Ze zsumowania zadeklarowanej przez każdego wyjeżdżającego liczby wyjazdów (trwających co najmniej tydzień oraz krótszych) wynika, że w ciągu roku Polacy wyjeżdżali średnio ponad trzy razy (3,5).

- Z deklaracji osób wyjeżdżających wynika, że ich pobyt poza miejscem zamieszkania trwał w tym roku średnio 19,8 dnia (w tym najkrótszy wypoczynek to 2 dni, a najdłuższy - 160 dni).

Od jedenastu lat niemal co roku jesienią przeprowadzamy sondaż na temat wypoczynku. Przyjmujemy, że dla każdego człowieka co najmniej tygodniowy wyjazd poza miejsce zamieszkania jest swego rodzaju minimum wypoczynku niezbędnym do regeneracji sił psychicznych i fizycznych. W tegorocznym badaniu¹ chcieliśmy dotrzeć również do tych osób, które wyjeżdżają na krótszy niż tygodniowy wypoczynek. Wszystkich, którzy w tym roku wyjechali na dłużej lub krócej, pytaliśmy o liczbę wyjazdów, liczbę dni spędzonych poza domem, a także o to, gdzie wypoczywali - w kraju czy za granicą - oraz jaką formę miał ich wypoczynek. Staraliśmy się ponadto ustalić, z jakich powodów wiele osób w ogóle nie wyjechało na urlop w tym roku.

ILE OSÓB WYJECHAŁO NA WYPOCZYNEK?

Wyniki naszych badań z ostatnich jedenastu lat ukazują, że co roku tylko około jednej czwartej dorosłych wyjeżdża na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania. Dla zdecydowanej większości Polaków tego typu regeneracja sił psychicznych i fizycznych nie jest dostępna. Stosunkowo najwięcej osób, które w ogóle nie wyjeżdżają na wypoczynek, odnotowaliśmy w początkowych latach transformacji, kiedy wiele rodzin odczuwało poważne trudności bytowe². W roku 1996 ich liczba nieco zmalała i przez kolejne cztery lata utrzymywała się na takim samym poziomie, jednak od roku 2001 obserwujemy jej niewielki wzrost, co może świadczyć o ponownym narastaniu czynników blokujących dostęp do tego typu wypoczynku.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (162) przeprowadzono w dniach 7-10 listopada 2003 roku na liczącej 1088 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

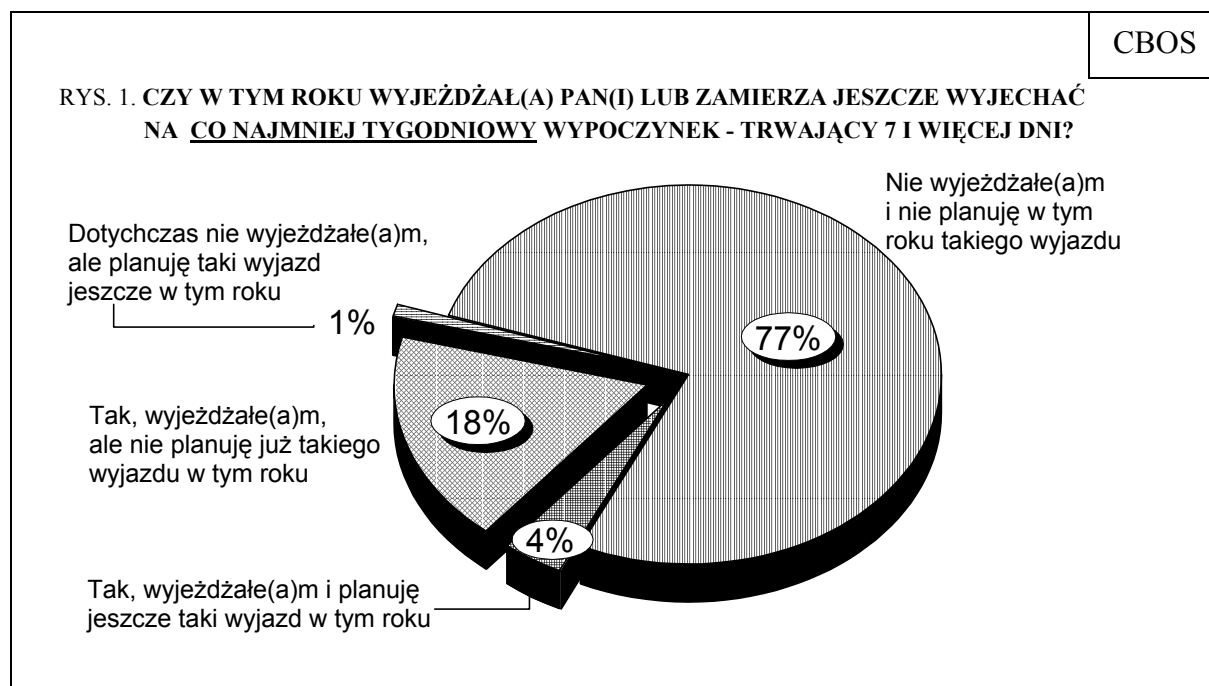
² Zob. „Nowa rzeczywistość. Oceny i opinie 1989-1999”, Warszawa 2000, s. 107-108.

Tabela 1

Czy w tym roku wyjeżdżał(a) Pan(i) na co najmniej tygodniowy wypoczynek?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
	w procentach										
Nie i nie przewiduję w tym roku wyjazdu	79	78	76	73	71	73	71	72	75	74	77
Dotychczas nie, ale planuję wyjazd jeszcze w tym roku	3	2	2	2	3	3	3	3	3	1	1
Tak	18	20	22	25	27	24	26	24	22	25	22

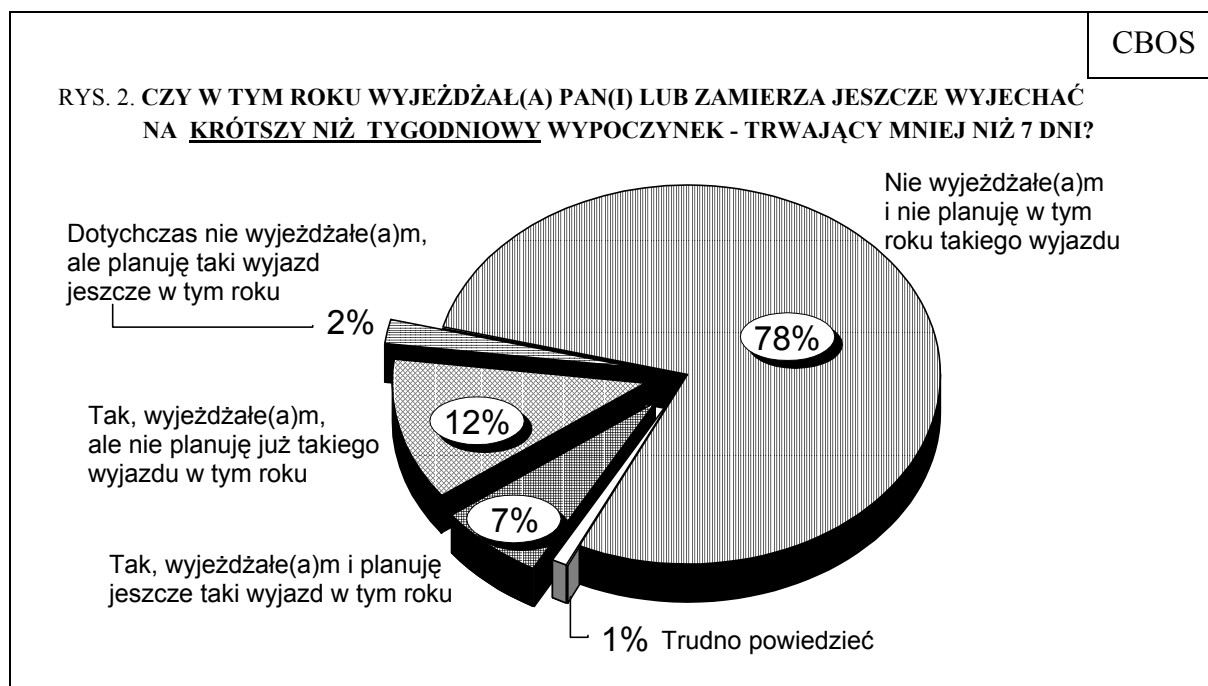
* Dokładna treść pytania zadanego w tym roku omówiona jest poniżej

W tym roku co najmniej tygodniowy wyjazd wypoczynkowy zadeklarowała ponad jedna piąta dorosłych (22%), z czego 4% zamierza jeszcze wyjechać w najbliższym czasie. Zdecydowana większość badanych dotychczas nie wyjeżdżała i tylko 1% z nich nosi się jeszcze z takim zamiarem, a ponad trzy czwarte (77%) nie planuje już takiego wyjazdu.

W tej sytuacji nasuwa się pytanie, czy może Polacy regenerują swoje siły w krótszym czasie, podczas wyjazdów trwających krócej niż tydzień? Z deklaracji badanych wynika, że raczej tak nie jest - zdecydowana większość z nich nie wyjechała bowiem również na krótszy

wypoczynek, z tym że 2% ma jeszcze zamiar uczynić to w tym roku, a niemal cztery piąte (78%) nie wyjechało i nie planuje już wyjazdu. Zaledwie co piąty respondent (19%) skorzystał w tym roku z wyjazdu trwającego krócej niż tydzień (w tym 7% ma jeszcze tego typu plany wyjazdowe w tym roku).

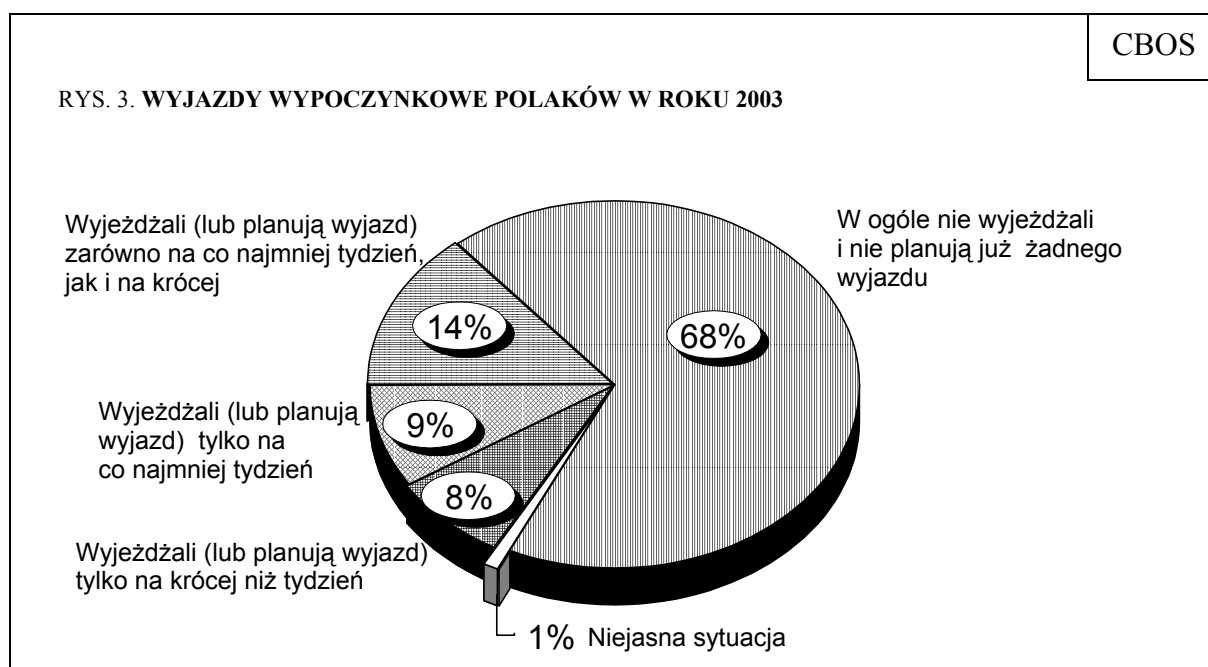
Poniższa tabela, która powstała z korelacji odpowiedzi respondentów na oba omawiane pytania, przedstawia pełen obraz wyjazdów dotychczasowych oraz planowanych do końca tego roku.

Tabela 2

Czy w tym roku wyjeżdżał(a) Pan(i) lub zamierza jeszcze wyjechać na co najmniej tygodniowy wypoczynek?	Czy w tym roku wyjeżdżał(a) Pan(i) lub zamierza jeszcze wyjechać na krótszy niż tygodniowy wypoczynek?			
	Nie wyjeżdżał(a) i nie planuje	Nie wyjeżdżał(a), ale planuje	Wyjeżdżał(a) i nie planuje	Wyjeżdżał(a) i planuje
	w procentach			
Nie wyjeżdżał(a) i nie planuje	68	1	5	2
Nie wyjeżdżał(a), ale planuje	1	0	0	0
Wyjeżdżał(a) i nie planuje	8	1	6	3
Wyjeżdżał(a) i planuje	1	0	1	2

Podstawę procentowania stanowi ogół badanych (N=1088). W tabeli pominięto odpowiedzi *trudno powiedzieć*

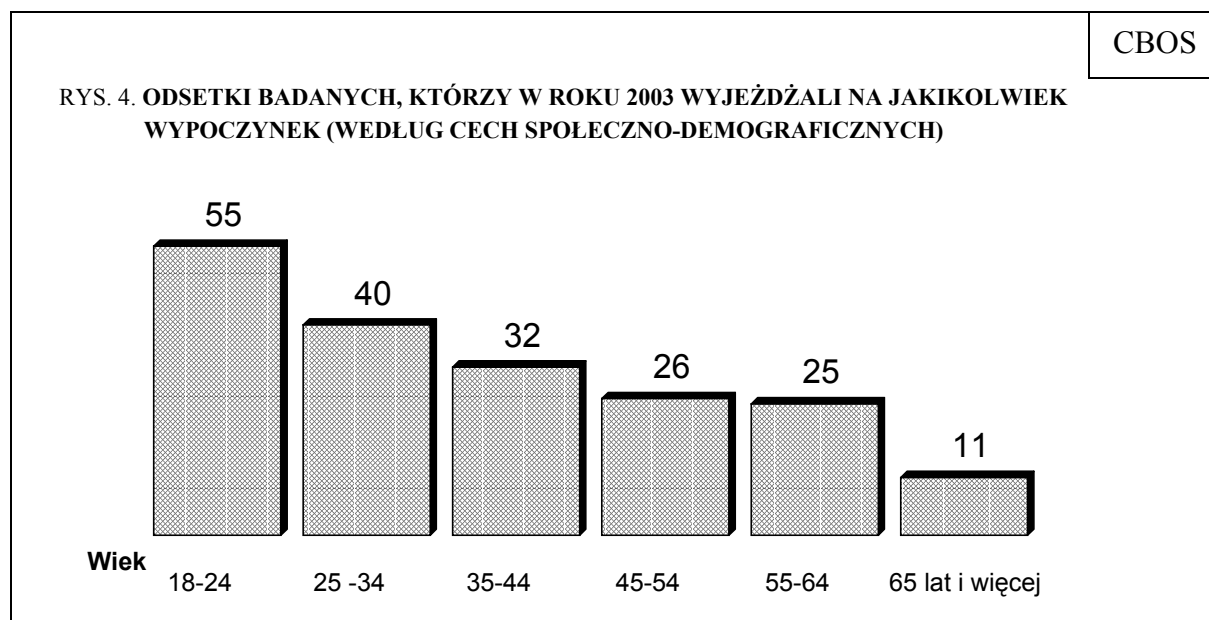
Dla uproszczenia analiz przyjmujemy, że wyjazdowe plany respondentów na najbliższe tygodnie są na tyle realne, iż możemy dołączyć je do deklaracji dotyczących wyjazdów, które już miały miejsce. Przy takim założeniu bilans tegorocznego wypoczynku można opisać następująco: w roku 2003 poza domem wypoczywał prawie co trzeci Polak (31%), w tym co siódmy (14%) wyjeżdżał zarówno na dłuższy, jak i na krótszy pobyt, co jedenasty (9%) był wyłącznie na dłuższym, co najmniej tygodniowym wyjeździe, a 8% - tylko krótszym niż tydzień. Natomiast większość dorosłych (68%) w ogóle nie wyjeżdżała na wypoczynek poza miejsce zamieszkania (ani na dłużej, ani na krócej).

Wypoczynek poza miejscem zamieszkania to dobro, do którego dostęp jest w Polsce bardzo silnie zróżnicowany społecznie. Szanse na taki wypoczynek zależą od położenia społecznego i materialnego badanych, ich wieku, sytuacji życiowej (wyznaczonej przez bycie bezrobotnym, rencistą czy emerytem), a także od wielkości miejsca zamieszkania.

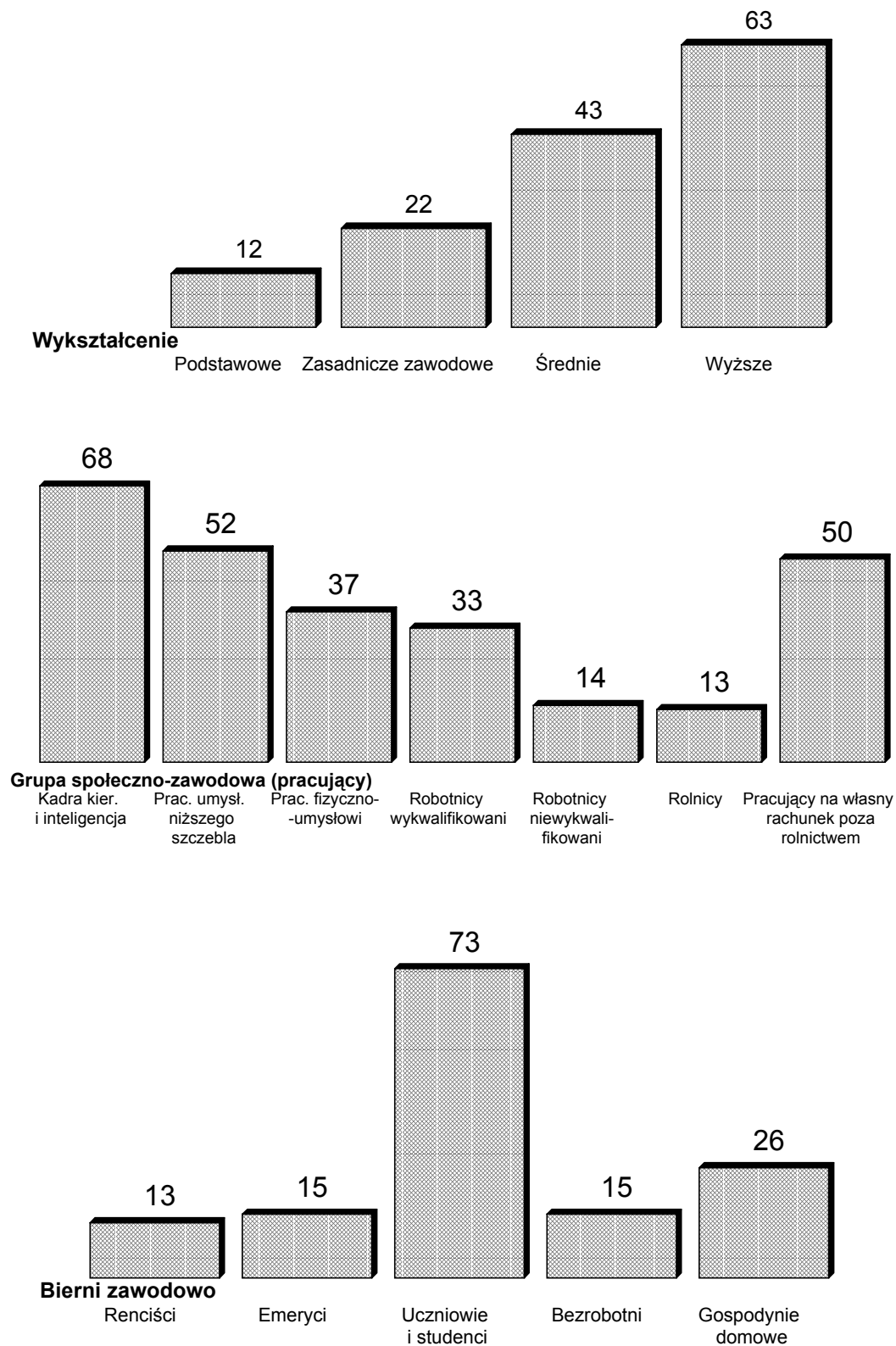
Im gorsze położenie respondentów - niższy poziom wykształcenia, gorsza pozycja zawodowa, niższe dochody na osobę w rodzinie, gorsza sytuacja materialna gospodarstwa domowego, a także im starszy wiek i mniejsza, mniej zurbanizowana miejscowość, tym mniej

deklaracji wyjazdu w celach wypoczynkowych poza miejsce zamieszkania³. Dla ukazania skali nierówności społecznych w tej dziedzinie warto nadmienić, że w tym roku poza domem wypoczywało zaledwie po kilkanaście procent badanych z grup najbardziej upośledzonych społecznie - najstarszych (11%), najgorzej wykształconych i sytuowanych (po 12%), rencistów i rolników (po 13%), robotników niewykwalifikowanych (14%), emerytów i bezrobotnych (po 15%), mieszkańców wsi (16%). Jednocześnie z dobrodziejstw zmiany otoczenia korzystała większość ankietowanych z grup znajdujących się w najlepszym położeniu społecznym - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (68%), ludzi z wyższym wykształceniem (63%), żyjących w dobrych warunkach materialnych (61%), mieszkańców największych miast (64%), a przede wszystkim - uczniów i studentów (73%). Poniższy wykres ilustruje nierówności w dostępie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania świadczące o kumulowaniu się z jednej strony upośledzeń, z drugiej zaś - uprzywilejowań społecznych.

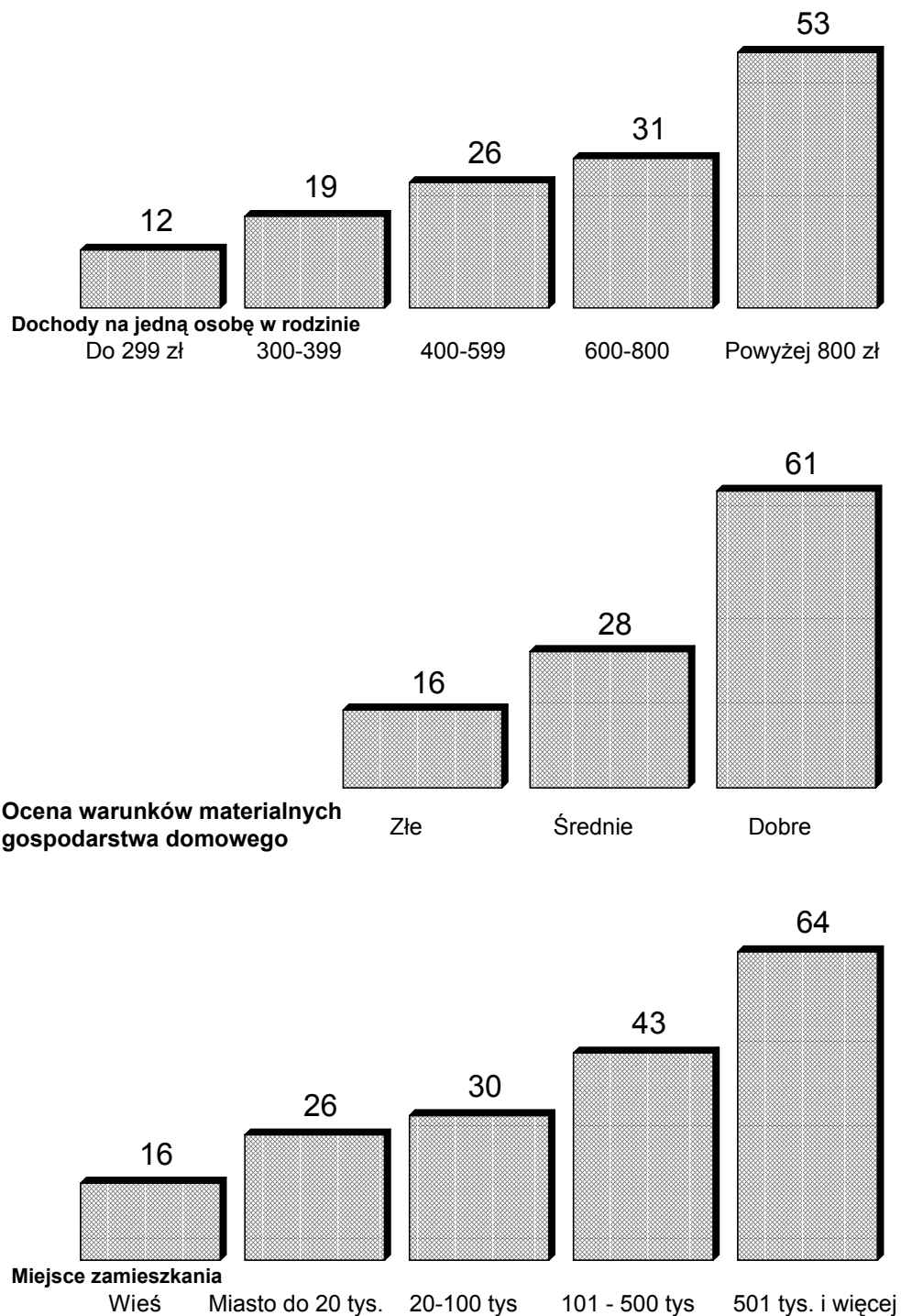

³ Równie silnie zróżnicowane są szanse dzieci w wieku szkolnym na co najmniej tygodniowy wyjazd poza miejsce zamieszkania w czasie wakacji. Zob. komunikat CBOS „Wakacyjny wypoczynek i praca zarobkowa uczniów”, wrzesień 2003 (oprac. B. Wciórka).

RYS. 4 (cd.). ODSETKI BADANYCH, KTÓRZY W ROKU 2003 WYJEŹDŹALI NA JAKIKOLWIEK WYPOCZYNEK (WEDŁUG CECH SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNYCH)

RYS. 4 (cd.). ODSETKI BADANYCH, KTÓRZY W ROKU 2003 WYJEŹDŹALI NA JAKIKOLWIEK WYPOCZYNEK (WEDŁUG CECH SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNYCH)

PRZYCZYNY NIEMYJEŹDŻANIA NA WYPOCZYNEK

Z naszych badań wynika, że niezmiennie głównym powodem pozostawania w domu jest brak pieniędzy. Świadczą o tym również cechy społeczno-demograficzne osób, które w tym roku nie wyjechały na żaden wypoczynek. Warto też podkreślić, że trudności finansowe dominują w uzasadnieniach dotyczących niewyjeżdżania zarówno na dłużej, jak i na krótko.

Tabela 3

Dlaczego nie wyjechał(a) Pan(i) i nie wyjedzie już w tym roku na wypoczynek? Czy dlatego, że:	Odsetki odpowiedzi twierdzących respondentów, którzy w ogóle nie wyjechali i nie planują w tym roku wyjazdu na wypoczynek	
	co najmniej tygodniowy	krótszy niż tygodniowy
	(N=744)	
- nie ma Pan(i) pieniędzy na taki wyjazd	86	84
- wypoczywa Pan(i) w miejscu zamieszkania	45	42
- ma Pan(i) obowiązki domowe	28	26
- musi Pan(i) zarobić pieniądze	26	23
- nie ma Pan(i) czasu	24	23
- nie ma Pan(i) możliwości ze względu na wiek lub stan zdrowia	23	22
- nie odczuwa Pan(i) potrzeby, chęci wyjazdu	17	17
- ma Pan(i) obowiązki służbowe, zawodowe	15	15
- musi Pan(i) wykonać dodatkową pracę zarobkową	13	11
- nie ma Pan(i) w tym roku urlopu, wakacji	11	11

W deklaracjach osób, które w tym roku w ogóle nie wyjeżdżały na wypoczynek, pojawiają się - poza trudnościami finansowymi - także takie wyjaśnienia, jak: obowiązki domowe, konieczność zarobienia pieniędzy, brak czasu na wyjazd, brak możliwości wyjazdu ze względu na wiek lub stan zdrowia, obowiązki służbowe, zawodowe, konieczność podjęcia dodatkowej pracy zarobkowej, brak urlopu czy wakacji. Zwraca przy tym uwagę fakt, że druga co do wielkości grupa (ponad dwie piąte tych, którzy nigdzie nie wyjeżdżali) twierdzi, że pozostaje w domu, bo wypoczywa w miejscu zamieszkania, a prawie jedna piąta przyznaje, że nie odczuwa potrzeby wyjazdu. Deklaracje te mogą świadczyć o istnieniu barier

kulturowych, o tym, że znaczna część Polaków po prostu nie ma zwyczaju wyjeżdżania na wypoczynek.

Niemal wszystkie wymienione uzasadnienia, poza finansowymi, okazują się jednak nieistotne w świetle pytania o najważniejszy powód pozostania w domu. Zdecydowana większość (ponad dwie trzecie) odpowiadających na to pytanie za najważniejszy uznaje bowiem brak pieniędzy. Natomiast dla bardzo niewielu osób decydujące znaczenie ma wiek i stan zdrowia oraz brak czasu. Zupełnie sporadycznie zaś jako najważniejsze pojawiają się uzasadnienia typu: obowiązki zawodowe czy domowe, konieczność zarobienia pieniędzy, a także deklaracje, iż wypoczywa się w domu lub nie odczuwa się potrzeby wyjazdu. Wydaje się, że te ostatnie wyjaśnienia to typowa racjonalizacja, stosowana w sytuacji, gdy człowiek ze względów finansowych nie może sobie pozwolić na wyjazd lub sądzi, że nie powinien wydawać na ten cel pieniędzy.

Tabela 4

Która z wymienionych przez Pana(ią) przyczyn jest, według Pana(i), najważniejsza?	Odsetki odpowiedzi twierdzących respondentów, którzy w ogóle nie wyjechali i nie planują w tym roku wyjazdu na wypoczynek	
	co najmniej tygodniowy	krótszy niż tygodniowy
	(N=744)	
Nie ma Pan(i) pieniędzy na taki wyjazd	71	71
Nie ma Pan(i) możliwości ze względu na wiek lub stan zdrowia	10	10
Nie ma Pan(i) czasu	5	6
Ma Pan(i) obowiązki domowe	3	3
Ma Pan(i) obowiązki służbowe, zawodowe	3	3
Nie odczuwa Pan(i) potrzeby, chęci wyjazdu	3	3
Wypoczywa Pan(i) w miejscu zamieszkania	1	1
Nie ma Pan(i) w tym roku urlopu, wakacji	1	1
Musi Pan(i) zarobić pieniądze	1	1
Musi Pan(i) wykonać dodatkową pracę zarobkową	0	0

Zrozumiałe, że względy finansowe uznawane są za najważniejsze tym częściej, im niższe dochody na osobę w rodzinie i gorsza sytuacja materialna gospodarstwa domowego. Wskazują na nie prawie wszyscy bezrobotni, a wśród pracujących - najczęściej robotnicy

niewykwalifikowani. Zwraca uwagę fakt, że finanse szczególnie często uznawane są za barierę w tej sprawie przez osoby mające od 35 do 44 lat, a więc będące w wieku, kiedy zazwyczaj wychowuje się dzieci i regeneracja sił jest rodzinie bardzo potrzebna. Uzasadnienie niewyjeżdżania na wypoczynek brakiem pieniędzy dominuje niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Wyjątek stanowią jedynie przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, którzy jako główny powód pozostawania w domu nieco częściej niż finanse podają brak czasu, a także obowiązki zawodowe i domowe.

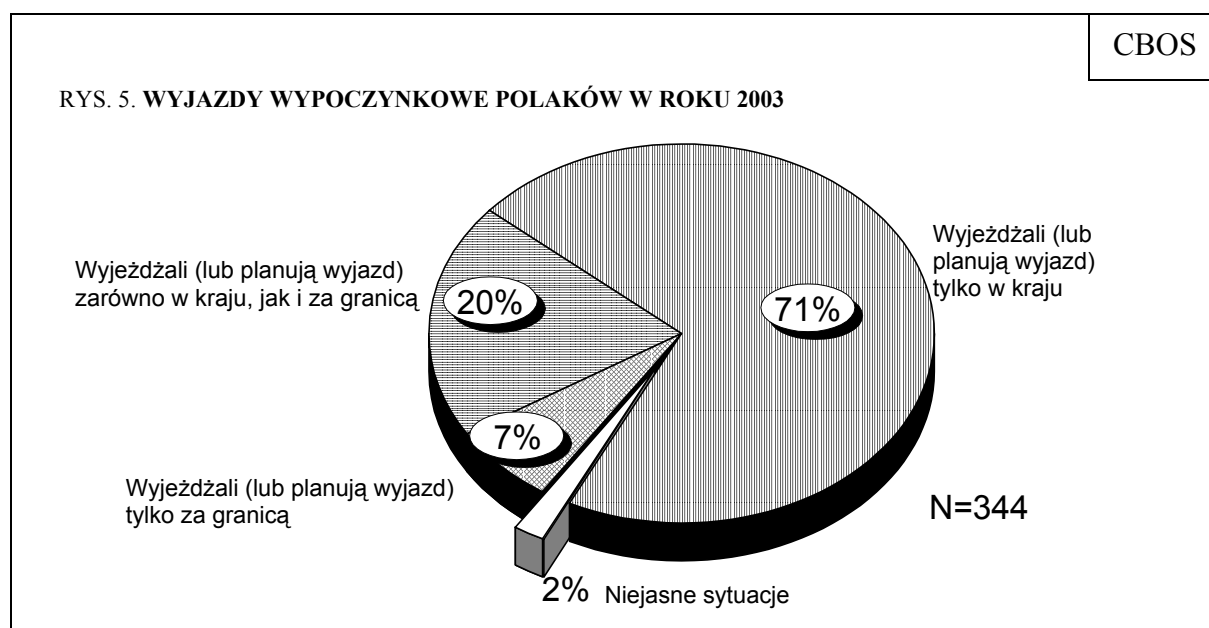
Na zakończenie warto porównać tegoroczne wyjaśnienia badanych z deklaracjami z ostatnich kilku lat. Poniżej przytaczamy wyłącznie uzasadnienia dotyczące niewyjeżdżania na pobyt dłuższy, co najmniej tygodniowy, jednocześnie rezygnując z umieszczenia w tabeli tych wyjaśnień, których sens nieco zmieniono, lub uwzględnionych w tym roku po raz pierwszy. Wyraźnie widać, że od roku 2000 prawie nic się nie zmieniło, jeśli chodzi o deklarowane przyczyny natury finansowej, rodzinnej czy czasowej. Natomiast częściej niż w latach ubiegłych badani powołują się na obowiązki służbowe, konieczność wykonania dodatkowej pracy zarobkowej, częściej też podkreślają, że nie odczuwają potrzeby wyjazdu. Z odpowiedzi na pytanie o najważniejsze powody wiadomo jednak, że liczą się przede wszystkim względy finansowe.

Tabela 5

Dlaczego nie wyjechał(a) / nie wyjedzie Pan(i) w tym roku na wypoczynek? Czy przyczyną był(ły, ło, ła) / jest (są):	Odpowiedzi twierdzące osób, które w danym roku nie wyjeżdżały na wypoczynek (według terminów badań)			
	2000 (N=777)	2001 (N=922)	2002 (N=912)	2003 (N=838)
	w procentach			
- brak pieniędzy	81	83	82	83
- obowiązki domowe	33	35	31	29
- brak czasu na wyjazd	31	33	28	27
- brak możliwości ze względu na wiek lub stan zdrowia	21	19	17	21
- obowiązki służbowe	10	11	10	17
- brak potrzeby wyjazdu	12	11	7	17
- konieczność wykonania dodatkowej pracy zarobkowej	9	11	8	13
- brak urlopu (nie przysługiwał)	5	7	9	11

GDZIE WYPOCZYWAŁY OSOBY WYJEŹDŻAJĄCE?

Z naszych badań wynika, że większość Polaków w ogóle nie wyjechała na wypoczynek poza miejsce zamieszkania. A gdzie spędzały urlop osoby, którym udało się wyjechać i zmienić otoczenie? Z uzyskanych deklaracji wynika, że zdecydowana większość z nich (71%) wypoczywała wyłącznie w kraju. Co piąty respondent (20%) spędził ten czas zarówno w kraju, jak i za granicą, a co czternasty (7%) był tylko za granicą.

Wyjazdy wypoczynkowe Polaków najczęściej wiążą się z pobytem w kraju u rodziny lub znajomych - w ten sposób regenerował swoje siły w tym roku niemal co drugi wyjeżdżający. Co trzeci wypoczywał w kraju na kwaterze prywatnej, niemal co piąty na wczasach, obozie lub organizowanej wycieczce, a co szósty pod namiotem lub na wędrownicy. Ponad jedna siódma wyjeżdżających spędziła ten czas na własnej działce, w domku letniskowym. Wyraźnie rzadziej wyjeżdżano za granicę. Stosunkowo najbardziej popularne były w tym roku indywidualne wyjazdy turystyczne, na których wypoczywał co siódmy wyjeżdżający. Znacznie mniej osób spędziło ten czas u rodziny i znajomych za granicą (9%) lub na wyjeździe turystycznym zorganizowanym przez biuro podróży (8%).

		CBOS
Dokąd Pan(i) w tym roku wyjeżdżał(a) lub zamierza wyjechać na wypoczynek? Czy był to lub będzie wypoczynek:		Odsetki odpowiedzi twierdzących respondentów, którzy wyjeżdżali na jakikolwiek wypoczynek N=344
w kraju*		
- u rodziny, znajomych		48
- na prywatnie wynajętej kwaterze, na letnisku		32
- na wczasach, obozie, organizowanej wycieczce		18
- na polu namiotowym, kempingu lub wędrując		16
- na własnej działce, w domku letniskowym		15
za granicą*		
- na indywidualnym wyjeździe turystycznym		15
- u rodziny, znajomych, przyjaciół		9
- na wyjeździe turystycznym zorganizowanym przez biuro podróży		8
* Niektórzy ankietowani wskazali na inne (nieokreślone) miejsca wypoczynku w kraju (10%) oraz za granicą (3%)		

Za granicą odpoczywała ponad jedna czwarta badanych wyjeżdżających w tym roku poza miejsce zamieszkania (27%). Najczęściej byli to przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (46%), ludzie żyjący w dobrych warunkach materialnych (40%), o dochodach powyżej 800 zł na osobę w rodzinie (36%), mający wyższe wykształcenie (37%), w wieku od 35 do 44 lat (38%). Badani ci znacznie częściej decydowali się na indywidualny wyjazd turystyczny niż na wyjazd zorganizowany przez biuro podróży. Również sposób wypoczyniania **w kraju** (deklarowany przez 91% wyjeżdżających) był wyraźnie zróżnicowany społecznie. Na przykład, u rodziny lub znajomych najczęściej przebywali badani z wykształceniem podstawowym (64%) i zasadniczym zawodowym (53%). Z kolei na prywatnej kwaterze lub w pensjonacie regenerowali swoje siły przede wszystkim przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (47%), uczniowie i studenci (41%), badani z wyższym wykształceniem (40%), żyjący w dobrych warunkach materialnych (42%), najlepiej sytuowani (39%). Studenci też znacznie częściej niż inni spędzali czas na polach

namiotowych, kempingach, wędrownkach (36%) oraz na zorganizowanych wycieczkach (29%). Natomiast wyjazdy na własną działkę były tym częstsze, im większe miejsce zamieszkania (spośród mieszkańców największych miast wypoczywało w ten sposób 22% ogółu wyjeżdżających, z miast dużych i średnich - po 14%, z miast małych - 11%, a ze wsi - 9%).

Porównując tegoroczne wyniki z uzyskanymi w ostatnich dwóch latach można zauważyć, że uwzględnienie w tym roku wszystkich wyjazdów (zarówno dłuższych, jak i krótszych) nieco zmieniło obraz wypoczynku osób wyjeżdżających. Okazuje się bowiem, że w tym roku znacznie więcej badanych niż w latach ubiegłych wyjeżdżało na wypoczynek zarówno w kraju, jak i za granicą, zmalały natomiast odsetki wypoczywających wyłącznie za granicą oraz wyłącznie w kraju.

Tabela 6

Wyjazdy wypoczynkowe	Odsetki wskazań osób, które wyjeżdżały lub planują wyjazd (według terminów badań)		
	IX 2001 N=299	X 2002 N=316	XI 2003 N=344
Wyjeżdżali (lub planują wyjazd) tylko w kraju	76	74	71
Wyjeżdżali (lub planują wyjazd) zarówno w kraju jak i za granicą	8	9	20
Wyjeżdżali (lub planują wyjazd) tylko za granicą	15	16	7
Niejasne sytuacje	1	1	2

Zmiana podejścia badawczego utrudnia także analizę przemian dotyczących formy wypoczynku, tym bardziej że zeszłoroczne wyniki znacznie odbiegają od trendów obserwowanych wcześniej. Okazuje się jednak, że tegoroczne deklaracje dotyczące wyjazdów krajowych dobrze wpisują się w dotychczasowe trendy i są zbliżone do wyników sprzed dwóch lat. Jedynie wyjazdy na własną działkę były w tym roku częstsze niż przed dwoma laty lub wcześniej (choć nie tak częste jak w roku 2002).

Tabela 7

Gdzie Pan(i) w tym roku wypozywał(a) lub zamierza wypozywać?	Odsetki odpowiedzi twierdzących respondentów wyjeżdżających na wypoczynek w kraju									
	1992 N=187	1994 N=220	1995 N=218	1996 N=413	1998 N=264	1999 N=326	2000 N=256	2001 N=253	2002 N=264	2003 N=310
W kraju:										
- u rodziny, znajomych	52	44	51	49	39	39	40	48	36	53
- na prywatnie wynajętej kwaterze, na letnisku	10	13	18	24	27	21	27	34	13	35
- na wczasach, obozie, zorganizowanej wycieczce	20	16	25	20	24	20	23	18	28	20
- na polu namiotowym, kempingu lub wędrując	11	19	18	13	14	11	8	16	14	18
- na własnej działce, w domku letniskowym	3	4	12	13	10	13	11	10	35	16
- jeszcze inaczej	4	4	3	5	4	6	3	6	8	10

Jeszcze bardziej ostrożne powinny być wnioski na temat przemian dotyczących wyjazdów zagranicznych, ponieważ formułowane są one na podstawie porównania stosunkowo małych grup respondentów. Przy takim zastrzeżeniu można jednak stwierdzić, że w tym roku przybyło osób wyjeżdżających za granicę indywidualnie oraz wypozywających tam u rodziny i znajomych. Wyraźnie zmalał natomiast odsetek podróżujących z biurem turystycznym⁴.

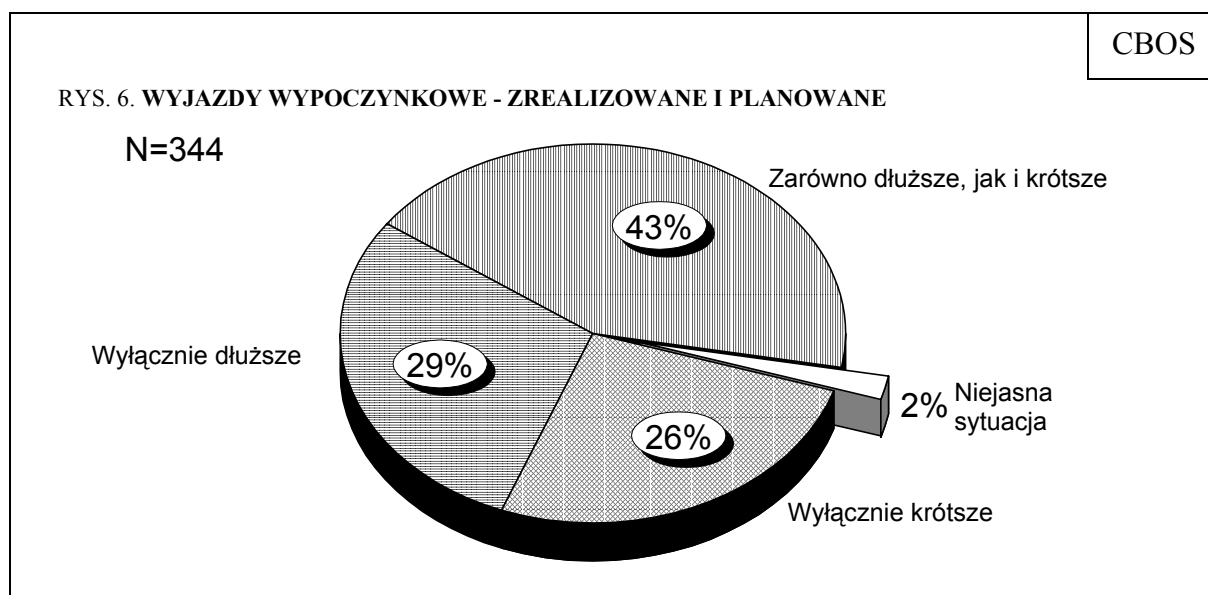
Tabela 8

Gdzie Pan(i) w tym roku wypozywał(a) lub zamierza wypozywać?	Odsetki odpowiedzi twierdzących respondentów wyjeżdżających na wypoczynek za granicę*						
	1996 (N=96)	1998 (N=71)	1999 (N=70)	2000 (N=72)	2001 (N=70)	2002 (N=80)	2003 (N=94)
Za granicą:							
- na indywidualnym wyjeździe zagranicznym	34	32	29	42	48	33	53
- u rodziny, znajomych, przyjaciół	46	32	33	17	15	20	31
- na wyjeździe turystycznym zorganizowanym przez biuro podróży	34	39	44	36	43	53	28
- jeszcze inaczej	3	3	3	11	4	5	10

⁴ Znajduje to potwierdzenie w informacjach dotyczących trudnej sytuacji wielu biur podróży w Polsce.

LICZBA WYJAZDÓW I CZAS SPĘDZONY NA WYPOCZYNKU POZA DOMEM

Największa grupa osób wyjeżdżających (43%) wypoczywała zarówno na dłuższym, co najmniej tygodniowym wyjeździe, jak i na krótszym, trwającym mniej niż siedem dni. Prawie jedna trzecia (29%) korzystała wyłącznie z wyjazdów dłuższych, a ponad jedna czwarta (26%) była jedynie na krótszych eskapadach.

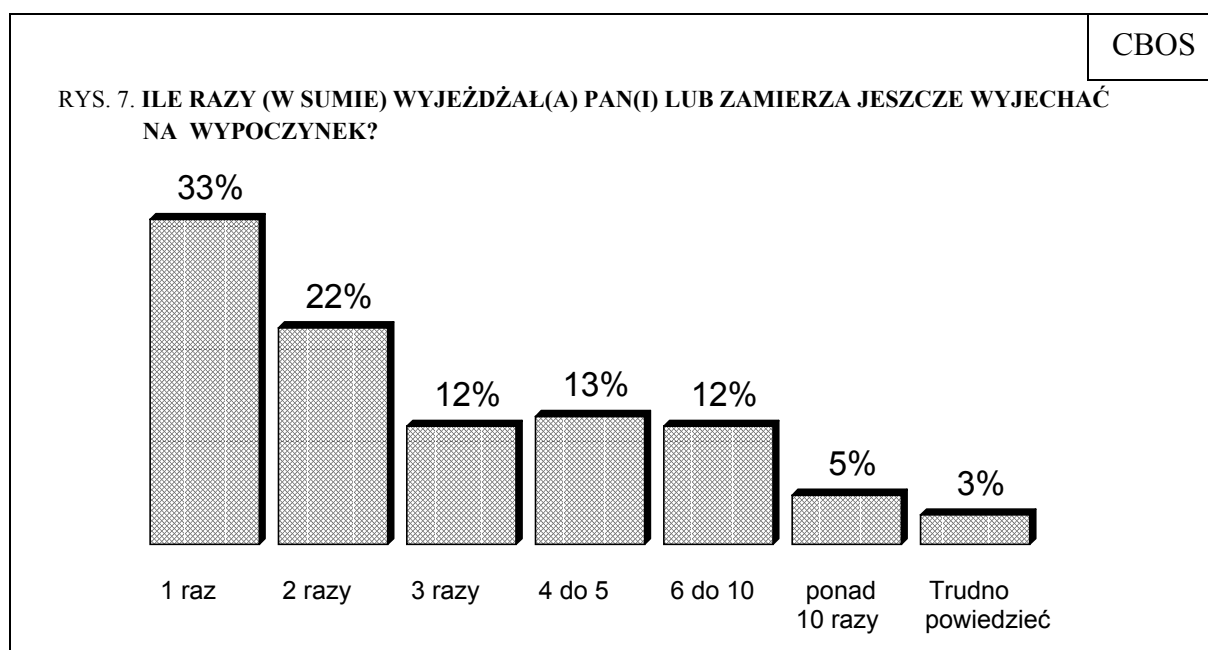

Wszystkich wyjeżdżających zapytaliśmy o liczbę ich dłuższych i krótszych wyjazdów. Na wypoczynek trwający co najmniej tydzień wyjeżdżano średnio **1,7** razy (maksimum 10 razy), a niemal dwukrotnie częściej (średnio **3,5** razy, maksimum 40 razy) - na krócej niż tydzień. Pełniejszy rozkład liczby wyjazdów ukazuje poniższa tabela.

Tabela 9

Wyjazdy wypoczynkowe - zrealizowane i planowane	Ile razy (w sumie) wyjeżdżał(a) Pan(i) lub jeszcze zamierza wyjechać na wypoczynek?												
	1 raz	2 razy	3	4	5	6	7	8	9	10	11-15	powyżej 15	Trudno powiedzieć
	w procentach												
Co najmniej tygodniowe	54	28	10	4	3	0	0	0	0	0	0	0	1
Krótsze niż tygodniowe	39	21	9	6	6	2	1	2	0	2	3	1	8

Po zsumowaniu zadeklarowanej przez każdego respondenta liczby wyjazdów wypoczynkowych - zarówno tych trwających co najmniej tydzień, jak i krótszych - okazuje się, że w tym roku co trzecia osoba (33%) wyjechała tylko raz, ponad jedna piąta (22%) wyjeżdżała dwukrotnie, ponad jedna ósma (12%) - trzykrotnie i mniej więcej tyle samo osób wyjeżdżało od czterech do pięciu razy (13%) oraz od sześciu do dziesięciu razy (12%). Co dwudziesty (5%) wyjeżdżał na wypoczynek częściej niż dziesięć razy.

Średnia liczba tegorocznych wyjazdów (dłuższych i krótszych) wynosi **3,5**. Z tym jednak, że badani, którzy wypoczywali zarówno na co najmniej tygodniowym, jak i na krótszym wyjeździe, wyjeżdżali w ciągu roku średnio niemal pięć razy (**4,8**), wypoczywający wyłącznie na krótkim wyjeździe - ponad trzy razy (**3,4**), a wypoczywający na dłuższym, co najmniej tygodniowym wyjeździe - średnio półtora raza (**1,5**). Częstotliwość krótkich wypoczynkowych eskapad, trwających mniej niż tydzień, była więc znacznie większa niż częstotliwość wyjazdów na dłuższy wypoczynek. Ilustrują to również wyniki zamieszczone w tabeli 10.

Tabela 10

Wyjazdy wypoczynkowe - zrealizowane lub planowane	Wskazania osób, które wyjeżdżały (lub planują wyjechać) w tym roku:						
	1 raz	2 razy	3 razy	4-5 razy	6-10 razy	11 i więcej razy	Trudno powiedzieć
	w procentach						
Co najmniej na tydzień oraz na krócej	1	26	18	24	22	7	2
Tylko na dłużej niż tydzień	73	19	4	1	1	1	1
Tylko na krócej niż tydzień	44	19	12	9	7	6	3

Z deklaracji respondentów wyjeżdżających wynika, że wypoczywali oni poza miejscem zamieszkania średnio niemal przez dwadzieścia dni (**19,8**) - w tym najkrótszy był wypoczynek 2-dniowy, a najdłuższy trwał 160 dni.

Tabela 11

Ile dni w sumie trwał lub będzie trwał Pana(i) tegoroczny wypoczynek?	Odsetki wskazań respondentów, którzy w tym roku wyjeżdżali lub planują wyjazd na co najmniej tygodniowy lub krótszy wypoczynek N=344	
1 dzień	0	16
2 dni	3	
3 dni	3	
4 dni	3	
5 dni	4	
6 dni	3	
7 dni	7	7
Od 8 do 14 dni	27	27
Od 15 do 21 dni	16	16
Od 22 do 30dni	16	17
Powyżej 30 dni	11	11
Trudno powiedzieć	6	6

Jedna szósta wyjeżdżających (16%) wypoczywała poza domem od 2 do 6 dni. Zdecydowana większość regenerowała swoje siły dłużej: ponad jedna trzecia (34%) - od tygodnia do dwóch i tyle samo (33%) - od 15 do 30 dni. Najdłuższy wypoczynek, trwający ponad miesiąc, był udziałem co dziewiątego wyjeżdżającego (11%).

Zrozumiałe, że najkorzystniejsze warunki do regeneracji sił mieli ci badani, którzy wyjeżdżali zarówno na dłuższy, jak i na krótszy wypoczynek - w ciągu roku wypoczywali oni średnio ponad cztery tygodnie (**28,7** dnia). Mniejsze szanse na regenerację mieli przebywający wyłącznie na dłuższym wyjeździe - ich wypoczynek trwał średnio ponad dwa tygodnie (**16,2** dnia). Najmniej korzystną sytuację odnotowujemy u ankietowanych, którzy zdecydowali się wyłącznie na krótkie wyjazdy, w ostatnim roku wypoczywali oni średnio **9,1** dnia. Poniższa tabela bardziej szczegółowo ilustruje opisane różnicowania.

Tabela 12

Wyjazdy wypoczynkowe - zrealizowane i planowane	Odpowiedzi respondentów, których tegoroczny wypoczynek trwał w sumie (lub będzie trwał)					
	1-6 dni	7-14 dni	15-21 dni	22-30 dni	31 i więcej	Trudno powiedzieć
	w procentach					
Zarówno dłuższe, jak i krótsze	2	21	19	30	22	6
Wyłącznie dłuższe	1	61	18	8	4	8
Wyłącznie krótsze	61	23	8	4	2	2
Ogółem	16	34	16	17	11	6

Należy podkreślić, że czas trwania tegorocznego wypoczynku osób wyjeżdżających w znacznym stopniu zależał także od miejsca ich zamieszkania. Najmniej czasu na wypoczynkowe wyjazdy mieli mieszkańcy wsi i małych miast - średni czas ich tegorocznego wypoczynku nie przekraczał 14 dni (odpowiednio: 13,9 i 13,2). Na wsi jednak sytuacja była gorsza niż w małych miastach - znacznie częściej wypoczywano tam co najwyżej sześć dni, podczas gdy wypoczynek mieszkańców małych miast najczęściej trwał od tygodnia do dwóch. Więcej czasu spędzili poza domem mieszkańcy miast liczących od 101 do 500 tys. ludności (średnio 17,5 dnia) i powyżej 500 tys. (średnio 21,1 dnia). Zdecydowanie najkorzystniejsze warunki do regeneracji sił mieli mieszkańcy największych miast, którzy wypoczywali średnio cztery tygodnie (28,1 dnia)⁵.

⁵ Do najdłużej wypoczywających należą ponadto uczniowie i studenci (średnio 26 dni) oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (średnio 24 dni).

Tabela 13

Miejsce zamieszkania	Odpowiedzi osób, których tegoroczny wyjazd wypoczynkowy trwał w sumie:					
	1-6 dni	7-14 dni	15-21 dni	22-30 dni	31 i więcej	Trudno powiedzieć
	w procentach					
Wieś	37	39	9	9	5	1
Miasto do 20 tys.	21	55	11	7	3	3
20 - 100 tys.	23	33	12	16	7	10
101 - 500 tys.	9	37	19	18	11	6
501 tys. i więcej mieszkańców	5	15	22	25	25	8

Na podstawie porównania wyników z ostatnich sześciu lat można byłoby sądzić, że w tym roku respondenci spędzili na wyjazdach wypoczynkowych więcej czasu niż w latach 1998-2002, obecnie bowiem znacznie więcej z nich przyznaje, że odpoczywali w sumie ponad trzy tygodnie (a mniej wskazuje na okres od 8 do 14 dni).

Należy jednak pamiętać, że w tym roku po raz pierwszy zapytaliśmy ankietowanych o krótsze niż tygodniowe wyjazdy, co spowodowało, że do swojego tegorocznego wypoczynku wliczyli oni również kilkudniowe eskapady⁶. W ten sposób wydłużył się czas deklarowanego wypoczynku (średnio z 16 dni w latach 2001 i 2002 do 20 dni w tym roku).

Tabela 14

Ile dni w sumie trwał (lub będzie trwał) ten wypoczynek?	Odpowiedzi respondentów, którzy w danym roku wyjeżdżali (lub planują wyjazd) na co najmniej tygodniowy wypoczynek i podali liczbę dni					
	IX 1998	IX 1999	IX 2000	IX 2001	X 2002	XI 2003
	w procentach					
Nie więcej niż 7 dni	20	25	22	29	18	25
Od 8 do 14 dni	54	47	50	41	52	28
Od 15 do 21 dni	12	14	13	12	16	16
Od 22 do 30 dni	9	7	8	10	8	18
Powyżej 30 dni	5	7	7	7	6	13
W obliczeniach pominięto respondentów, którzy wyjeżdżali, ale nie zadeklarowali liczby dni. Pytanie zadane w roku 2003 przytoczono wcześniej						

⁶ Nie bez znaczenia jest też późniejszy niż zazwyczaj termin realizacji badania na ten temat.

Na zakończenie trzeba jeszcze raz wyraźnie podkreślić, że opisując czas spędzony na wypoczynku poza miejscem zamieszkania skoncentrowaliśmy się jedynie na osobach, które regenerowały swoje siły całkowicie zmieniając otoczenie. Znacznie mniej korzystnie kształtuje się obraz wypoczynku Polaków, gdy w analizach uwzględniamy również te osoby, które nigdzie nie wyjechały w tym roku. Okazuje się bowiem, że w skali całego społeczeństwa średnia liczba dni spędzonych na takim wypoczynku wynosi **5,9**. Oznacza to, że przeciętna dorosła osoba wypoczywała w tym roku poza domem w sumie krócej niż tydzień, przy tym czas ten był bardzo silnie zróżnicowany społecznie (zob. tab. aneksowe). Najlepsze warunki do regeneracji sił psychicznych i fizycznych mieli uczniowie i studenci (średnio 18 dni), a spośród pracujących - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (16 dni), ponadto mieszkańcy największych miast (17 dni), ludzie najlepiej sytuowani, żyjący w dobrych warunkach materialnych (po 12 dni). Im niższa natomiast pozycja społeczno-zawodowa, gorsze wykształcenie, niższe dochody, gorsze warunki materialne i mniejsza miejscowość, tym krótszy czas wypoczynku poza domem. Zdecydowanie najgorsze warunki do regeneracji sił mieli respondenci najgorzej sytuowani, o dochodach poniżej 299 zł na osobę w rodzinie (wypoczywali oni średnio 0,7 dnia), rolnicy (1,5 dnia) i bezrobotni (1,9 dnia).

Wyniki badań z ostatnich jedenastu lat ukazują, że co najmniej tygodniowy wyjazd poza miejsce zamieszkania - uznany za minimum wypoczynku niezbędne do regeneracji sił psychicznych i fizycznych - nie jest dostępny dla zdecydowanej większości Polaków. Tegoroczne badanie uświadamia nam ponadto, że zdecydowana większość dorosłych nie wyjechała w tym roku również na krótszy niż tygodniowy wypoczynek. Najważniejszym powodem tego stanu rzeczy jest, zdaniem badanych, brak pieniędzy. Odnotowujemy przy tym znaczne nierówności w dostępie do wypoczynku poza domem oraz w długości jego trwania. Świadczą one o kumulowaniu się z jednej strony upośledzeń, z drugiej zaś - uprzywilejowań społecznych.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy w tym roku wyjeżdżał(a) Pan(i) lub zamierza jeszcze wyjechać na **co najmniej tygodniowy wypoczynek** - trwający 7 i więcej dni?
 1 - Nie wyjeżdżał(a)m i nie przewiduję w tym roku takiego wyjazdu;
 2 - Dotychczas nie wyjeżdżał(a)m, ale planuję taki wyjazd jeszcze w tym roku; 3 - Tak, wyjeżdżał(a)m, ale nie planuję już takiego wyjazdu w tym roku; 4 - Tak, wyjeżdżał(a)m i planuję jeszcze taki wyjazd w tym roku

	(%)				
	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	77	1	18	4	1088
Płeć					
Mężczyźni	77	1	19	3	519
Kobiety	77	1	18	5	569
Wiek					
18-24 lat	58	3	26	13	162
25-34	73	1	21	4	195
35-44	77	0	21	2	182
45-54	79	0	19	2	227
55-64	82	1	15	3	127
65 lat i więcej	91	0	8	1	195
Miejsce zamieszkania					
Wieś	91	1	7	1	409
Miasto do 20 tys.	84	1	12	2	135
20-100 tys.	80	0	17	2	205
101-500 tys.	64	1	28	7	210
501 tys. i więcej mieszk.	41	1	45	13	130
Wykształcenie					
Podstawowe	91	1	5	3	318
Zasadnicze zawodowe	88	1	11	0	279
Średnie	66	1	27	6	374
Wyższe	48	1	43	8	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	43	1	45	11	81
Prac.umysł.niż.szczebla	61	0	37	2	96
Pracownicy fiz.- umysł.	79	1	14	5	84
Robotnicy wykwalifikowani	81	0	19	0	90
Robotnicy niewykwalifik.	92	2	6	0	52
Rolnicy	97	0	0	3	58
Pracujący na własny rach.	54	0	40	6	33
Bierni zawodowo					
Renciści	88	1	9	2	118
Emeryci	88	0	11	1	209
Uczniowie i studenci	40	4	36	19	80
Bezrobotni	90	1	7	2	127
Gospodynie domowe i inni	82	0	15	3	61
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	61	1	33	5	159
spółce właścicieli	76	2	15	7	81
prywatnych i państwa	69	0	28	3	191
sekt. pryw. poza rolnict.	97	0	3	0	61
prywatnym gośp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	97	0	3	0	128
300-399	90	0	10	0	77
400-599	84	1	12	3	180
600-800	79	1	20	1	187
Powyżej 800 zł	56	0	36	7	171
Ocena własnych war. mater.					
Złe	89	0	10	1	385
Średnie	81	1	16	2	464
Dobre	50	2	37	11	239
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	82	1	13	3	77
Raz w tygodniu	81	1	16	3	519
1-2 razy w miesiącu	79	2	14	5	136
Kilka razy w roku	72	0	24	4	229
W ogóle nie uczestniczy	64	2	26	8	126
Poglądy polityczne					
Lewica	71	0	24	5	208
Centrum	81	1	14	4	314
Prawica	65	2	28	5	282
Trudno powiedzieć	89	1	9	2	282

Tabela 2. Czy w tym roku wyjeżdżał(a) Pan(i) lub zamierza jeszcze wyjechać na **krótszy niż tygodniowy** wypoczynek - trwający mniej niż 7 dni? 1 - Nie wyjeżdżał(a)m i nie przewiduję w tym roku takiego wyjazdu; 2 - Dotychczas nie wyjeżdżał(a)m, ale planuję taki wyjazd jeszcze w tym roku; 3 - Tak, wyjeżdżał(a)m, ale nie planuję już takiego wyjazdu w tym roku; 4 - Tak, wyjeżdżał(a)m i planuję jeszcze taki wyjazd w tym roku

	(%)				Trudno powiedzieć	Liczba osób
	1	2	3	4		
Ogółem	78	2	12	7	0	1084
Płeć						
Meżczyźni	75	3	15	7	0	517
Kobiety	80	2	10	8	0	566
Wiek						
18-24 lat	61	4	16	18	0	161
25-34	68	3	17	13	0	195
35-44	76	2	14	7	0	180
45-54	83	1	12	3	0	226
55-64	84	3	10	3	0	127
65 lat i więcej	94	0	4	1	0	195
Miejsce zamieszkania						
Wieś	89	2	8	2	0	405
Miasto do 20 tys.	84	2	9	5	0	134
20-100 tys.	78	1	13	7	0	205
101-500 tys.	69	4	15	12	0	210
501 tys. i więcej mieszk.	53	2	25	20	1	130
Wykształcenie						
Podstawowe	90	2	5	4	0	316
Zasadnicze zawodowe	86	2	10	3	0	279
Średnie	70	3	16	11	0	371
Wyższe	52	4	26	17	1	117
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	49	4	27	19	1	81
Prac.umysł.niż.szczębla	64	2	21	12	0	96
Pracownicy fiz.- umysł.	70	2	20	8	0	84
Robotnicy wykwalifikowani	77	0	20	3	0	90
Robotnicy niewykwalifik.	92	2	4	2	0	52
Rolnicy	87	5	5	3	0	56
Pracujący na własny rach.	75	0	17	8	0	33
Bierni zawodowo						
Renciści	95	2	1	3	0	118
Emeryci	90	0	8	1	0	209
Uczniowie i studenci	42	5	21	32	0	79
Bezrobotni	90	1	6	3	0	127
Gospodynie domowe i inni	79	9	5	6	0	60
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	63	3	24	9	1	159
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	69	1	13	17	0	81
sekt. pryw. poza rolnict.	73	2	18	7	0	191
prywatnym gośp. rolnym	89	6	5	0	0	59
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	90	3	7	0	0	127
300-399	83	2	11	5	0	76
400-599	84	2	10	5	0	180
600-800	78	4	14	5	0	187
Powyżej 800 zł	61	3	21	14	0	171
Ocena własnych war. mater.						
Złe	89	2	5	4	0	381
Średnie	82	2	12	5	0	464
Dobre	53	4	24	19	0	238
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	81	3	11	6	0	76
Raz w tygodniu	82	2	12	5	0	517
1-2 razy w miesiącu	82	0	9	9	0	136
Kilka razy w roku	76	4	11	8	0	228
W ogóle nie uczestniczy	61	3	20	16	0	126
Poglądy polityczne						
Lewica	71	3	14	12	0	207
Centrum	78	4	12	7	0	313
Prawica	73	2	17	8	0	281
Trudno powiedzieć	89	1	7	3	0	281

Tabela 3. Wyjazdy wypoczynkowe Polaków w roku 2003.
 1 - W ogóle nie wyjeżdżali i nie planują już żadnego wyjazdu; 2 - Wyjeżdżali (lub planują wyjazd) tylko na krócej niż na tydzień; 3 - Wyjeżdżali (lub planują wyjazd) tylko na co najmniej tydzień; 4 - Wyjeżdżali (lub planują wyjazd) zarówno na co najmniej tydzień, jak i na krócej; 5 - Niejasna sytuacja

	(%)					Liczba osób
	1	2	3	4	5	
Ogółem	68	8	9	14	0	1088
Płeć						
Mężczyźni	66	11	9	14	0	519
Kobiety	71	6	9	13	1	569
Wiek						
18-24 lat	44	14	17	25	1	162
25-34	60	14	8	19	0	195
35-44	66	10	9	13	2	182
45-54	74	5	9	12	0	227
55-64	75	6	9	10	0	127
65 lat i więcej	89	1	5	4	0	195
Miejsce zamieszkania						
Wieś	83	7	5	4	1	409
Miasto do 20 tys.	73	11	11	5	1	135
20-100 tys.	70	10	8	11	0	205
101-500 tys.	57	8	12	23	0	210
501 tys. i więcej mieszk.	35	6	17	41	1	130
Wykształcenie						
Podstawowe	87	4	3	6	1	318
Zasadnicze zawodowe	78	10	8	4	0	279
Średnie	56	10	14	20	1	374
Wyzsze	36	12	16	35	1	117
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	31	12	18	38	1	81
Prac. umysł. niż. szczebla	48	13	16	23	0	96
Pracownicy fiz.- umysł.	63	17	7	13	0	84
Robotnicy wykwalifikowani	67	14	11	9	0	90
Robotnicy niewykwalifik.	86	6	6	2	0	52
Rolnicy	84	10	0	3	3	58
Pracujący na własny rach.	50	5	25	20	0	33
Bierni zawodowo						
Renciści	87	1	8	5	0	118
Emeryci	85	3	5	7	0	209
Uczniowie i studenci	26	15	15	43	1	80
Bezrobotni	84	6	6	4	1	127
Gospodynie domowe i inni	72	8	5	13	2	61
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	51	10	12	26	1	159
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	64	12	5	19	0	81
sekt. pryw. poza rolnict.	55	14	18	13	0	191
prywatnym gosp. rolnym	85	9	1	1	3	61
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	87	8	2	2	1	128
300-399	80	10	1	7	1	77
400-599	74	10	9	6	0	180
600-800	69	10	9	13	0	187
Powyżej 800 zł	47	9	14	30	0	171
Ocena własnych war. mater.						
Złe	83	5	5	6	1	385
Średnie	72	9	10	9	0	464
Dobre	39	12	14	36	0	239
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	74	6	5	13	2	77
Raz w tygodniu	73	8	9	10	1	519
1-2 razy w miesiącu	74	6	8	13	0	136
Kilka razy w roku	62	9	13	15	0	229
W ogóle nie uczestniczy	53	11	8	28	0	126
Poglądy polityczne						
Lewica	60	11	11	18	0	208
Centrum	71	10	7	12	0	314
Prawica	57	7	15	20	1	282
Trudno powiedzieć	83	5	5	6	0	282

Tabela 4. Ile w sumie dni trwał lub będzie trwał Pana(i) tegoroczny wypoczynek?

	Średnia	Liczba osób
Ogółem	5.91	1088
Płeć		
Mężczyźni	5.92	519
Kobiety	5.90	569
Wiek		
18-24 lat	11.44	162
25-34	7.05	195
35-44	5.63	182
45-54	4.88	227
55-64	4.99	127
65 lat i więcej	2.40	195
Miejsce zamieszkania		
Wieś	2.28	409
Miasto do 20 tys.	3.44	135
20-100 tys.	4.79	205
101-500 tys.	8.78	210
501 tys. i więcej mieszk.	17.48	130
Wykształcenie		
Podstawowe	2.86	318
Zasadnicze zawodowe	2.85	279
Średnie	8.46	374
Wyższe	13.67	117
Grupa społ.-zaw. pracujący		
Kadra kier., inteligencja	15.77	81
Prac. umysł. niż. szczebla	9.03	96
Pracownicy fiz.- umysł.	5.48	84
Robotnicy wykwalifikowani	3.30	90
Robotnicy niewykwalifik.	3.77	52
Rolnicy	1.45	58
Pracujący na własny rach.	9.40	33
Bierni zawodowo		
Renciści	3.34	118
Emeryci	3.25	209
Uczniowie i studenci	18.12	80
Bezrobotni	1.89	127
Gospodynie domowe i inni	4.10	61
Pracuje w:		
inst. państw., publicznej	10.09	159
spółce właścicieli		
prywatnych i państwa	5.13	81
sekt. pryw. poza rolnict.	6.95	191
prywatnym gosp. rolnym	.83	61
Dochody na jedną osobę		
Do 299 zł	.67	128
300-399	3.18	77
400-599	3.35	180
600-800	4.78	187
Powyżej 800 zł	11.77	171
Ocena własnych war. mater.		
Złe	2.96	385
Średnie	5.09	464
Dobre	12.46	239
Udział w prakt. religijnych		
Kilka razy w tygodniu	4.45	77
Raz w tygodniu	4.27	519
1-2 razy w miesiącu	4.41	136
Kilka razy w roku	7.91	229
W ogóle nie uczestniczy	11.78	126
Poglądy polityczne		
Lewica	7.63	208
Centrum	5.24	314
Prawica	8.54	282
Trudno powiedzieć	2.66	282